

EGYEDÜL A SZÍNPADON

MONOJÁTÉKOK

Tardy Kasparja

Merlinben

Valószínűleg jobban jár Tardy Balázs, ha ezt a harminc esztendeje keletkezett *beszédkínvallást* – finomabban és műfajosabban szólva: *beszédjátékot* – saját képességeiben erősebben bízva csupán elmondja, nem pedig szcenikusan megjeleníti a Merlin Színház kistermének falai között. A monodrámaként fölállalt Handke-színmű így alighanem koncentráltabb szellemi attacként érhetne volna a próbahelyiségben (az ország tán legstúdióibb stúdiójában) gyülekezőket.

A jelenlegi forma csak előadászerű, de nem koherens színelőadás. Az *Eörsi István* fordította (nyesegetett, változtatott) szöveget tolmácsolva Tardy nagyon magára maradt. Szembetűnő rendező nélküli árválkodása. A színlap szerint seregnyien segítettek neki – Selmeczi György nyilván a zene összeállításában, Jordán Tamás bizonyára konzultánsként –, ám ettől még nem sikerült kivetítenie, játékegészsé tennie a darabról dédelgetett látomását. A díszletszerűség csak tendenciózusan, didaktikusan egybehordott tárgyhalmoz. Mi működik a legfunkcionálisabban? Némi kiegészítéssel az a szekrény, amely egyébként is a bútorzat része. Más tárgyak – például egy hintáló – mind csupán egy-egy illusztratív mozzanathoz kellene: *lejátsszanak*, aztán maguk is csak bámulják az ötven percnyi eseményt.

Ennek az egyszerre naturális és jelképes színi történések a leghatásosabb pillanata az, amikor Kaspar egy iskolai táblán (a háta fölé, mögé nyúlva) krétával körülrajzolja magát. Ez Peter Handke *Kasparjának* fő gondolata: miként próbálja a szocializált életet tanuló, a társadalmi beilleszkedéssel kísérletező ember kihasítani magát a világból – s ezzel belelévni magát, csak magát a világba. Tardyt végig ez a törekvés és felelősség vezérli – kár, hogy önmagát nemigen tudta rendezőként instruálni, így folyvást csak elhagyogatta kellékeit, és ugrabugrál a nézőtérrel egyenlő méretű játéktér egyik szeletéről, egyik tárgyegyütteséről a másikra. E szökdécselés különben illik a *Kaspar* modelljéhez, az 1828-ban

Nürnbergben föltűnt tizenhat éves „vademberhez”, az elhíresült Caspar Hauserhez.

A nyelvvel, a kommunikációval hadilábon álló Caspar egy – önmagában abszurd – mondatot hajtogatott csökönyösen: „Szeretnék olyan lovas lenni, mint az apám.” A róla mintázott Kaspar is először a hangok összeforrasztását, a beszédet (azaz egyetlen lehetséges társadalmi önmagát) tanulja. Tardy a jól tagolt, fizikailag is kínzó makogással, a keserves–boldog–groteszk sikerrel már kezdetben megnyeri magának – és a nyelvi-orientált ideologikus absztrakció színpadon kényes ügyének – a publikumot. Valamennyi későbbi beszédmódja – a tudálékos világsmerő, az önmagát nyugtatgató kétségbeesetté, a pityókás bohócé – visszavezethető az artikuláció kezdeteihez, a grammatikailag és hangtanilag véres önszüléshez.

A magyarországi bemutaton – Pécsen 1987-ben – Bánky Gábor fehér ravatal abszurdoid élőhalottjának játszotta a minden kimondással csak egy érvénytelen sztereotípiát teremtő hőst (akit

négy sugalmazó vitt bele a csapdába). Tardynál Kasparra Caspar hatott: a kamasz az alapfigura. A színész már sokszor igazolta képességeit tagbaszakadt balekok, katonás hiszékenyek, javíthatatlan ámuldozók megformálásával. A szívének nagyon kedves szerepben ezt a sort gyarapítja. Hangsúlyozásának bizonytalanságai, mutáló elcsúszásai, dikciójának némi monotonosága épenséggel nem ártanak a beszédjáték címszereplőjének: a soha felnőni nem tudó embernek. A kamasz szinte észrevétlenül változik át magányossá: kisproletár vagy kísértelmiségi válik belőle, kielégületlenségét, otthontalanságát lehetőleg elhazudó lény. Olyan, akinek semmi nem sikerül – s *ezért* soha nem fogynak el kíváncsiság és kivagyiság táplálta paradox energiái. A díszlet mint kelléktár, lomtár, világszemétdomb nyeri el értelmét.

Tardy koncepciója és erőfeszítése, tehetsége és eredménye becsebbebb annál, semhogy tíz-tizenkét előadás után beduguljon a *Kaspar*. Szerintem a mozgáskombinációkat kissé redukálva és stilizálva, pusztán két-három szuggesztíven jelképes kelléket – és ama táblát – megtartva a hagyományos monodrámá keretei közt találhatná meg ideális alakját a mű. Evvel már úgy járhatná Tardy Balázs az országot, ahogy hőse rója a világot: hátán háza, kebelén kenyere.

K

Tarján Tamás

Tardy Balázs (Szilágyi Lenke felvétele)